

Muistio
Erityisasiantuntija Hanna-Mari Kyllönen
30.10.2025

**SUOMEN HALLITUKSEN JA RUOTSIN HALLITUKSEN VÄLINEN SOPIMUS
TUTKIMUSTARKOITUKSESSA SIIRRETTÄVÄN KÄYTETYN YDINPOLTTOAINEEN JA SEN
TUTKIMUSTOIMINNAN SEURAUKSENA SYNTYVÄN RADIOAKTIIVISEN JÄTTEEN
LOPPUSIJOITTAMISESTA RUOTSIN KUNINGASKUNNAN ALUEELLA; ALLEKIRJOITUSVALTUUDET**

Tausta ja tarve Suomen ja Ruotsin väliselle valtiosopimukselle

Suomessa syntyy käytettyä ydinpolttoainetta ja muuta radioaktiivista jätettä ydinvoimalaitosten käytön yhteydessä. Ydinenergialain (990/1987) 6 a §:n 1 momentissa ilmaistun pääsäännön mukaisesti ydinjätteet, jotka ovat syntyneet Suomessa tapahtuneen ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena, on käsiteltävä, varastoitava ja sijoitettava pysyväksi tarkoitettulla tavalla Suomeen. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan, mitä edellä säädetään, ei koske valtioneuvoston asetuksella säädettävissä tapauksissa vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu ulkomaille tutkimustarkoituksessa. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua ydinjätettä saa loppusijoittaa vastaanottavassa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa valtiossa, jos Suomella on siirron ajankohtana voimassa yhteisön kehityksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa varten annetun neuvoston direktiivin 2011/70/Euratom (jäljempänä *ydinjättedirektiivi*) 4 artiklassa tarkoitettu sopimus.

Ydinenergialain esitöiden (HE 8/2020 vp) mukaan uudessa 3 momentissa säädettäisiin ulkomaille vietävien ydinjätteistä otettavien tutkimusnäytteiden loppusijoittamisesta siinä tilanteessa, että tutkimusnäytettä ei palautettaisi takaisin Suomeen loppusijoitusta varten. Säännöksellä pannaan täytäntöön ydinjättedirektiivin 4(4) artikla. Ydinjättedirektiivin 4(4) artiklan mukaan radioaktiivinen jäte loppusijoitetaan siinä jäsenvaltiossa, jossa se on syntynyt, jollei siirron ajankohtana, ottaen huomioon komission direktiivin 2006/117/Euratom 16 artiklan 2 kohdan mukaisesti määrittämät kriteerit, ole tullut voimaan kyseessä olevan jäsenvaltion ja toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan välistä sopimusta loppusijoituslaitoksen käyttämisestä jossain niistä.

Ydinenergia-asetuksen (161/1988) 7 b §:n mukaan tutkittavaksi vietävän jätteen määrän tulee olla niin vähäinen, ettei sillä ole oleellista merkitystä jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuuden kannalta ja on määrältään vastattava tutkimusmenetelmässä tarvittavaa ydinjättemäärää. Lisäksi tutkittavaksi voidaan viedä ydinjätettä ainoastaan, jos se on tarpeen turvallisuuden parantamiseksi tai luvanhaltijan ydinjätehuollon edellytysten edistämiseksi. Tällaisissa poikkeustapauksissa ydinjätteiden siirtäminen Suomen oikeudenkäyttövallan ulkopuolelle voidaan hyväksyä vain, jos siirtämisestä on tehty sitova sopimus ydinjätehuollon toimijoiden välillä ja sopimusta voidaan pitää ydinjätehuollon kannalta toteuttamiskelpoisena ottaen huomioon sopimuksen toteuttamisen aikataulu sekä muut ehdot. Säteilyturvakeskus toimii radioaktiivisen jätteen ja käytetyn ydinpolttoaineen siirtojen valvonnasta ja tarkkailusta 20 päivänä marraskuuta 2006 annetun neuvoston direktiivin 2006/117/Euratom tarkoittamana toimivaltaisena viranomaisena Suomessa ja myöntää hakemuksesta luvan ydinjätteiden vientiin.

Suomalaisilla voimayhtiöillä on aika ajoin tarve viedä käytettyä ydinpolttoainetta tutkimustarkoituksessa Ruotsiin, koska vastaavia tutkimusmahdollisuuksia ei Suomessa ole.

Voimassa olevat Suomen ja Ruotsin välillä tehdyt ydinenergia-alaa koskevat valtiosopimukset eivät sisällä määräyksiä tutkimustarkoituksessa siirrettävän ydinjätteen loppusijoittamisesta vastaanottavassa valtiossa. Suomella ei myöskään ole vastaavia sopimusjärjestelyjä muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden tai kolmansien maiden kanssa. Tutkimustoiminnan seurauksena käytetyn ydinpolttoaineen rakenne todennäköisesti rikkoutuu ja tutkimuksen seurauksena syntyy myös vähäinen määrä muita radioaktiivisia jätteitä. Tutkimustarkoituksessa siirretty käytetty ydinpolttoaine ja sen tutkimustoiminnan seurauksena syntyvä radioaktiivinen jäte on ydin- ja säteilyturvallisuus sekä olemassa olevat ydinjätehuollon järjestelyt huomioon ottaen tarkoituksenmukaisinta loppusijoittaa vastaanottavassa valtiossa.

Sopimuksen valmistelu

Kahdenväliset neuvottelut järjestettiin Suomen aloitteesta maaliskuusta 2025 alkaen. Suomen neuvotteluvaltuuskunta asetettiin työ- ja elinkeinoministeriön päätöksellä 28.2.2025, ja siinä olivat edustettuina työ- ja elinkeinoministeriö ja Säteilyturvakeskus. Sopimusluonnoksesta ja sen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta pyydettiin lausuntoja ympäristöministeriöltä, oikeusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, ulkoministeriöltä, Säteilyturvakeskukselta, Fortum Oyj:ltä sekä Teollisuuden voima Oyj:ltä 11.9.–24.9.2025 välisenä aikana. Lausunnon antoivat ulkoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Fortum Oyj. Lausunnoissa sopimuksen tekemistä pidettiin kannatettavana. Ulkoministeriön lausunnossa lisäksi esitettiin, että sopimuksen johdanto-osioon pyrittäisiin vielä neuvottelemaan maininta kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksista (EU) 2021/821. Lisäksi oikeusministeriö, ympäristöministeriö, valtiovarainministeriö sekä Teollisuuden Voima Oyj ja Posiva Oy ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa asiasta.

Sopimuksen keskeinen sisältö ja tavoitteet

Neuvoteltu sopimus koskee Suomesta peräisin olevan tutkimustarkoituksessa Ruotsiin siirrettävän käytetyn ydinpolttoaineen ja sen tutkimuksen seurauksena syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamista Ruotsin alueella. Sopimuksen tavoitteena on luoda kehys neuvoston direktiivin 2011/70/Euratom 4(4) artiklan tarkoittamalla tavalla. Ydinjätehuollon toimijat tekevät lisäksi käytetyn ydinpolttoaineen siirtämistä edellyttävän ydinenergia-asetuksen 7 b §:n tarkoittaman sitovan sopimuksen, jossa sovitaan tarkemmin toteuttamiseen liittyvistä yksityiskohdista.

Sopimuksen mukaan Suomesta peräisin oleva ja Ruotsiin tutkimustarkoituksessa siirrettävä käytetty ydinpolttoaine ja sen tutkimuksen seurauksena syntyvä radioaktiivinen jäte voidaan loppusijoittaa Ruotsin alueella, mikäli sopimuksessa määritetyt edellytykset täyttyvät. Lisäksi sopimus sisältää määräykset riidanratkaisusta sekä sopimuksen voimassaoloajasta. Sopimus sisältää myös määräyksen siitä, että sopimus ei luo taloudellisia velvoitteita sen osapuolten välille. Käytännössä taloudellisista asioista sovittaisiin ydinjätehuollon toimijoiden välisessä sopimuksessa. Suomessa käytettyä ydinpolttoainetta ja radioaktiivista jätettä toimintansa yhteydessä tuottava toiminnanharjoittaja vastaa jätehuollon toimenpiteiden kustannuksista täysimääräisesti.

Sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Siten sopimuksen hyväksyminen edellyttää eduskunnan suostumusta ja sen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset tulee saattaa voimaan lailla.

Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sellaisen jälkimmäisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että ne ovat saattaneet päätökseen sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelynsä.

Toimivalta

Sopimuksessa on kyse valtioneuvoston ohjesäännön 3 §:n 9 kohdassa tarkoitettusta sopimuksesta, koska kyseessä on ydinjätedirektiivin 4(4) artiklan tarkoittama sopimus ja sen tekeminen perustuu siten EU-säädökseen. Sopimuksessa on näin ollen kysymys sellaisesta unionin asioihin sisällöltään ja vaikutuksiltaan rinnastettavasta asiasta, joka kuuluu perustuslain 93 §:n 2 momentin mukaisesti valtioneuvoston toimivaltaan. Tästä seuraa, että sopimuksen allekirjoitusvaltuuksien myöntämisestä ja eduskunnan hyväksymisen jälkeen sopimuksen hyväksymisestä päättää valtioneuvoston yleisistunto.

Esitys

Edellä esitetyn perusteella esitetään, että valtioneuvosto valtuuttaisi ympäristö- ja ilmastoministeri Sari Multalan tai hänen estyneenä ollessa osastopäällikkö Riku Huttusen allekirjoittamaan Suomen puolesta sopimuksen Suomen hallituksen ja Ruotsin hallituksen välillä tutkimustarkoituksessa siirrettävän käytetyn ydinpolttoaineen ja sen tutkimustoiminnan seurauksena syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamisesta Ruotsin kuningaskunnan alueella. Sopimus on tarkoitus allekirjoittaa marraskuussa 2025.